

Makalenin Geliş Tarihi: 28.04.2020
Kabul Tarihi: 01.06.2020
Makalenin Türü: Araştırma-İnceleme

POLİS MECMUASI'NIN 1919-1923 YAZILARINA GÖRE İSTANBUL'DA İŞLENEN SUÇ ÇEŞİTLERİ

POLICE MECMUASI'S 1919-1923 BY ARTICLES IN ISTANBUL TYPES OF CRIMES COMMITTED

Cüneyt AKDENİZ*

ÖZ

İstanbul sosyal, ekonomik, demografik ve coğrafi yapısı nedeniyle kontrolü zor bir kenttir. Özellikle Balkan Savaşları'ndan sonra asayişi sağlamak eskiye nazaran daha da zorlaşmıştır. Bazı sosyal ve ekonomik nedenlerden yanında I. Dünya Savaşı ve işgal yıllarının getirdiği yoksulluk ve devlet mekanizmasında görülen zafiyetler suç oranlarının tarihte görülmeyen derecede artmasına neden olmuştur. Özellikle hırsızlık, darp gibi adi suçlar önemli derecede artış göstererek İstanbul'un toplumsal hayatını derinden etkilemiştir. Osmanlı Devleti'nde modernleşme sürecine paralel olarak adli vakalar düzenli olarak kayıt altına alınmaya başlanmıştır. Bu kayıtlardan biri de polis merkezleri tarafından tutulan ve düzenli olarak Polis Mecmuası'nda yayınlanan suç türleridir.

Anahtar Kelimeler: Mütareke, İstanbul, Polis Mecmuası, Suç

* Yeditepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Öğrencisi: cuneytakdeniz@hotmail.com; ORCID: 0000-0001-5920-8904: **Bu makaleye atıfta bulunmak için/To cite this article:** Cüneyt Akdeniz, "Polis Mecmuası'nın 1919-1923 Yazılarına Göre İstanbul'da İşlenen Suç Çeşitleri", Atatürk Üniversitesi, **Atatürk Dergisi**, IX, S.1, (Temmuz-2020), s.97-124. (<https://dergipark.org.tr/tr/pub/atauniad>)

ABSTRACT

Istanbul is a difficult city to control due to its social, economic, demographic and geographical structure. Especially after the Balkan Wars, it has become more difficult to maintain public order compared to the past. In addition to some social and economic reasons, the poverty caused by the First World War and occupation years and weaknesses in the state mechanism caused the crime rates to increase unprecedentedly in history. In particular, ordinary crimes such as theft and assault have increased significantly and affected the social life of Istanbul profoundly. In parallel with the modernization process in the Ottoman State, forensic cases were regularly recorded. One of these records is the types of crime kept by the police stations and regularly published in the Police Magazine.

Keywords: Armistice, Istanbul, Polis Mecmuası, Crime

GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nde XX. yüzyılda ulaşım ve iletişim alanındaki gelişmeler, ülke nüfusu ve demografik yapısında da çeşitli değişimlere neden olmuştur. Özellikle Avrupalı yaşam tarzının yaygınlaştığı Galata, Beyoğlu, Unkapanı kesiminde çağdaş kent görünümü beraberinde mahalle denetimi ve gözetiminden uzak bir çevrenin oluşmasına, insanların denetiminin zorlaşmasına neden olmuştur. Osmanlı Devleti'nde Tanzimat ve Meşrutiyet yıllarında toplumsal alandaki değişim ve gelişim sonucunda “Cemaat”ten “cemiyet”e geçiş ve “modernite” olgusu Osmanlı'da kente özgü “suç” olgusunu da getirmiş, Osmanlı Zaptiyesi çağdaş anlamda “polis”e, “jandarma”ya dönüşmüştür.¹ I.Dünya Savaşı ve Mütareke yıllarında İstanbul'da suçluluğu etkileyen birçok faktör vardır ve hepsi başlı başına derinlemesine inceleme gerektirir fakat bu çalışmanın hacmi gereği bu faktörlere kısaca değinilecektir.

A- POLİS MECMUASI'NIN TARİHÇESİ

Emniyet müdürlükleri biçiminde yapılandırılan emniyet teşkilatının 1911 yılına kadar herhangi bir mesleki yayını olmadı. Uzun yıllar devam eden iletişim eksikliği 1911 yılı itibariyle zamanın İstanbul Emniyet Müdürü Mazhar Bey'in girişimleri

¹Zafer Toprak, “Osmanlı'nın Son Döneminde İstanbul Sokaklarında Marjinaler: Hırsızlar, Dolandırıcılar, Yankesiciler” İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, S. 38, İstanbul, 2008, s. 275.

sonucunda “*Polis*” adıyla dört sayfadan oluşan bir gazete yayınlanmaya başlanarak giderilmiştir.² Bu gazete, 1911-1913 yılları arasında 30-35 nüsha kadar yayınlanabildi³. Polis gazetesinin kapanmasından sonra hiç iletişime ara vermeden yayımına son verilen gazetenin yerine 1 Temmuz 1913 tarihinden sonra Polis Mecmuası adıyla on beş günde bir olmak üzere isim değiştirerek günümüze kadar ulaşan dergi yayınlanmaya başlandı.⁴ Polis Mecmuası yayım hayatına başladığı tarih Temmuz 1329 tarihli 1. sayısında 24x31 cm boyutunda yayımlandı. Mecmuanın değeri, her nüsha başına 1 Kuruş, senelik aboneliği ise 20 Kuruş olarak belirlenmiştir. Bu fiyatlandırma 1919 yılına gelindiğinde senelik abone fiyatı 1 Mecidiye olarak belirlenmiştir. İstanbul Matbaası’nda basımı yapılan Polis Mecmuası yayımında, içerik olarak sade ve anlaşılır bir dil kullanılmaya gayret edilse de noktalama işaretleri ve satırbaşları gibi yazı kurallarına genel olarak uyulmamıştır. Bunun yanında çeşitli punto mevcut olmadığından, bütün dergi aynı punto üzerine tertiplenmiştir.⁵

Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından yayımlanması planlanan Polis Mecmuası’nın yayına hazırlanması için “*Polis Mecmuası Müdürlüğü*” adı altında bir birim kuruldu. Bir müdür, bir kâtipten oluşan bu birimin ilk müdürlüğünü vekâleten Sadi Bey yürüttü.⁶ Aynı zamanda mümeyyizlik görevinde bulunan Sadi Bey, yüklendiği görevlerin çokluğundan dolayı polis mecmuası müdürlüğü görevinden azlini talep etmesi üzerine yerine Niyazi Bey atandı. Niyazi Bey’den sonra aynı görevi sırasıyla; Zeki Bey ile Florinalı Nazım Bey yürüttüler. Polis Mecmuası, yayım hayatını ülkenin tümüyle işgal edildiği yıllar da dâhil olmak üzere 1924 yılına kadar İstanbul’da sürdürdü.⁷

Florinalı Nazım Bey ise, 1916 yılında atandı polis mecmuası müdürlüğü görevini 1930 yılına kadar sürdürme ayrıcalığını yaşadı.⁸ Bu yıldan sonra yapılan idari değişiklikler sonrası “*Polis Mecmuası Müdürlüğü*” uygulamasından vazgeçilerek dergi çıkarma görevi yayım ve istatistik işlerini yürütmek üzere kurulan 5. Şube Müdürüne verildi.⁹

²Derviş Okçabol, **Türk Zabıta Tarihi ve Teşkilatı Tarihçesi**, Polis Enstitüsü Neşriyatı, Ankara, 1940, s.210.

³D. Okçabol, **Türk Zabıta Tarihi ve Teşkilatı Tarihçesi**, s. 21.

⁴**Polis Mecmuası**, 1 Temmuz 1329 (1913), S.1, s. 1-2.

⁵**Polis Mecmuası**, 1 Ocak 1335, (1919), S. 109, s.252.

⁶**Polis Mecmuası**, 1 Temmuz 1329 (1913), S. 1, s. 24.

⁷D. Okçabol, **Türk Zabıta Tarihi ve Teşkilatı Tarihçesi**, s. 211.

⁸D. Okçabol, **Türk Zabıta Tarihi ve Teşkilatı Tarihçesi**, s. 212.

⁹**Emniyet Genel Müdürlüğü**, İç Hizmet Bülteni, S. 1, Ankara, 1975, s.1.

Ocak 1938 tarihine kadar Emniyet Genel Müdürlüğü merkez birimlerince yayımlanan Polis Mecmuası'nın adı 1936 yılında "*Polis Dergisi*" olarak değiştirildi.¹⁰ Polis Dergisi olarak adlandırılan ve Emniyet Teşkilatı'nın tek yayın organı olma özelliği taşıyan derginin yayına hazırlama ve yayın görevi 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu gereğince açılan Polis Enstitüsüne devredildi. Bu tarihi itibariyle de üç ayda bir yayımlanmaya başlandı. 1 Mart 1943 tarihine kadar Polis Enstitüsünde yayımlanan polis dergisi, bu tarihten sonra tekrar Emniyet Genel Müdürlüğü merkez birimlerince yayımlanmaya başlandı. 1960 yılına kadar sürdürülen yayın bu tarihten sonra kesintiye uğradı.¹¹

Yaklaşık olarak 15 yıla kadar yayım hayatına ara verilen polis dergisi Emniyet Genel Müdürlüğü'nün idari yapılanmasında meydana gelen değişimlere paralel olarak 15 Ocak 1975 tarihi itibariyle İç Hizmet Bülteni adı altında yayımlanmaya başladı.¹² 15 Aralık 1984 tarihinden itibaren İdari ve Mali İşler Dairesi Kalem tarafından yayımlandıktan sonra 20 Aralık 1984 tarihinde alınan genel müdürlük makamı onayıyla Araştırma Planlama ve Koordinasyon Dairesi Başkanlığı tarafından yayımlanmaya başlandı.¹³

İçerik ve biçim olarak değişikliğe uğramasına karşılık, günün ihtiyacına cevap veremez hale gelen İç Hizmet bülteninin o günden sonra Polis Dergisi boyutuyla yapılandırılması gündeme geldi. Bunun üzerine Genel Müdürlük Makamınının 29 Aralık 1994 tarih ve 63 sayılı onayıyla Ocak 1995 tarihinden itibaren Polis Dergisi olarak Araştırma Planlama ve Koordinasyon Dairesi tarafından yayımlanmaya başlandı. Bu tarihi itibariyle adı değiştirilerek yayımlanmaya devam edilen Polis Dergisi zamana ve ihtiyaca bağlı olarak şekil ve içerik değişikliğine uğrayarak günümüzdeki şeklini almış, teşkilatına, kamu kurum ve kuruluşları ile üniversite ve yüksekokullara dağıtılan Polis Dergisi okuyucusunun beğenisini kazanma başarısını göstermiştir.

B- İSTANBUL'UN KENT VE SOSYAL HAYATINA GENEL BİR BAKIŞ

1919-1923 yılları arasında İstanbul'a merkeze suçu olarak bakmak, gerçekleşen devrimsel dönüşümlerle sınırlı kalarak, kentin yapısını anlamlandırmak için yeterli olmaz. Bunun için evrimsel dönüşüme de bakmak gerekir. Bu yavaş fakat sürekli dönüşümün kaynağı 1830'lardan itibaren modernleşme süreci ile paralellik gösteren

¹⁰ E.G.M., s. 26.

¹¹ E.G.M., s. 27.

¹² E.G.M., s. 87.

¹³ Genel Müdürlük Makamınının 26.12.1994 Tarih ve 63 Sayılı Oluru.

İstanbul kent dokusundaki değişim ve kopuşlardır. II. Mahmut'tan itibaren İstanbul kent dokusu ve dolayısıyla eski mahalle anlayışı değişmeye başlamıştır. Bu zaman zaman geniş cadde ve bulvarlarla örölü batılı kentlere özlem duyan Osmanlı eliti tarafından kente müdahale şeklinde olurken zaman zaman da mahalleleri yakıp yıkan büyük yangınlar şeklinde kendini göstermiştir. Yangınlar sonucu kentin yeniden imarında, düzensiz sokak örüntüsüne nizam vermek ve kente batılı bir görünüş kazandırma düşüncesi yatıyordu.¹⁴ Fakat bu düzenlemelerin bir sonucu da polis denetiminin kolaylaşması olmuştur. Bu bakımdan İstanbul'un bazı semtlerinde yangından kaynaklı kentsel dönüşüm sonucu ızgara planlı, birbirini kesen sokaklardan oluşan, sokakların kısmen aydınlatıldığı yeni kent biçimi, eski mahalle düzenini yavaş yavaş ortadan kaldırırken, polisin kente nüfuz etmesini en azından daha mümkün kılmıştır. Osmanlı kapalı mahalle anlayışı yerini kentle bütünleşen cadde ve sokaklara bırakırken toplumsal hayat da bundan doğrudan etkilenmiştir. Kentin belirli bölümlerindeki homojen yapı daha büyük heterojen yapılara dönüşmüştür. Kent içi ulaşım imkânlarının artması, toplumu daha mobilize bir hale getirirken yeni semtler ortaya çıkmıştır. Taksim'den Şişli'ye, Tophane'den Dolmabahçe'ye ve Dolmabahçe'den Beşiktaş'ın sınırlarını aşarak Teşvikiye ve Nişantaşı'na doğru kent yaşam alanı hızla iskân edilmiştir.¹⁵ İstanbul kent yapısında gözle görülür dönüşüme neden olan konulardan biri de kent nüfusunda yaşanan artıştır. İstanbul nüfusunda 19. yüzyıl ortalarından itibaren dikkate değer bir artış yaşanmıştır. Yüzyıl başlarındaki 300-400 bin nüfuslu kent, sürekli büyümüştür. İniş ve çıkışlar yaşanmakla birlikte İstanbul'un nüfusu 1919'da 909.978'e ulaşmıştı.¹⁶

Mütareke yıllarında, XX. yüzyıldaki göç hareketleri gibi yeni göç dalgaları kente doğru akmıştır. Yurt içi göçlerin yanında Bolşevik devriminden sonra İstanbul'a gelen Rus aristokrat ve zengin tabakadan oluşan on binler, işgal altında zaten zor şartlarda yaşayan İstanbul halkının yaşam koşullarını daha da kötüleştirmiştir.¹⁷ Artan nüfus sonucu kentteki konut yetersizliği ve artan kiralar gibi gerek ekonomik gerekse sosyal problemler açığa çıkmıştır. Başkentte yaşanan iâşe sorunu da suçlu arttıran bir faktördü. İstanbul'da yaşam savaş ve sonrasında oldukça zordu. Bu zorlukların doğrudan veya

¹⁴ Zeynep Çelik, **19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2006, s. 104.

¹⁵ Z. Çelik, **19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul**, s.50

¹⁶ Kemal Karpat, **Osmanlı Nüfusu (1830-1919)**, Tarih Vakfı Yay, İstanbul, 2003, s. 199, 201, 227

¹⁷ İlbeyi Özer, "Mütareke ve İşgal Yıllarında Osmanlı Devleti'nde Görülen Sosyal Çöküntü ve Toplumsal Yaşam", **OTAM**, S. 14, 2003, s. 251.

dolaylı olarak suç oranlarıyla bağlantısını kurmak kolay değilse de İstanbul'daki hayat koşulları suç üretmeye müsaitti.

C- İSTANBUL'DA İŞLENEN SUÇ ÇEŞİTLERİ (1919-1923)

I. Dünya Savaşı yıllarında maddi manevi yıkım ve akabinde işgal yıllarının getirdiği yönetim boşluğu, yoksulluk, İstanbul kent hayatında meydana gelen değişimler gibi bazı sebeplerden dolayı suç sayılarında ciddi artışlar meydana gelmiştir. İstanbul'daki suç olgusu, birçok farklı değişkene, birçok tetikleyiciye bağlıdır. Osmanlı İmparatorluğu'nun tarih sahnesinden çekildiği, yeni Cumhuriyet'in kurulma sancuları suçun en çok arttığı dönemdir. İstanbul işgal altına alındıktan sonra İstanbul Polis Müdürlüğü baskı altına alındığı gibi polis kadroları da yetersiz hale gelmiştir.

Polis Mecmuası'nda 1919 yılı istatistiklerinde 18 adet suç varken,¹⁸ 1923 yılında bu sayı 25'e çıkmıştır¹⁹. Mecmuada 1919-1923 yılları itibarıyla adı geçen suç çeşitleri şunlardır; sârikler (hırsızlar), kasa sârikleri, hane sârikleri, pencereden giren hırsızlar, serseriler, kapıyı maymuncuk ile açan serseriler, iskarpela kullanan serseriler, duvar delen serseriler, hizmetçi iğfal eden serseriler, kaldırımcılar, karmonyacılar, palto hırsızları, ahz ve gasb, sirkat-i cebriye (zor kullanarak hırsızlık), sirkat-i adiyeye (âdî hırsızlık), hayvan hırsızlığı, yankesicilik, dolandırıcılık, haneye duhul (haneye tecavüz), dağa adam kaldırma, kat-i tarik (yol kesme), katl, darb ve cerh (darp ve yaralama), fiil-i şen'i (tecavüz), izale-i bikr (bekâreti izale), kız kaçırmak, kundakçılık, kalpazanlık, emniyeti su-i istimal, teşhir-i silah (silah gösterme), hükümet emirlerine muhalefet, memura hakaret, ölüm ve yaralanmaya neden olan otomobil kazası, iskat-i cenin (cenin düşürme) ile intihar ve intihara tasaddidir (intihara teşebbüs).²⁰

1-Sârikler

Arapça kökenli olan sârik (سارق) hırsız manasına gelmektedir. Osmanlı Devleti'nde sârik, sirkât, gibi kelimeler hırsızlık suçu işleyen şahıslar için sıklıkla kullanılan tabirlerdi. Farklı milletleri bünyesinde bulunduran Osmanlı Devleti'nde, hırsızlık suçu en yaygın işlenen suç türlerinden biriydi. Mecmuada "Sârikler" başlığı altında yazılan yazı dizisinde hırsızlık fiillerinin hangi yöntemlerle işlendiği açıklanmakta ve bunların faillerine ilişkin bilgiler verilmektedir. Makalelerde daha çok kasa hırsızlıkları, evlerin veya şirketlerin soyulması, duvarların delinmesi suretiyle

¹⁸ Polis Mecmuası, 1 Ocak 1335 (1919),S. 109, s. 252.

¹⁹ Polis Mecmuası, 1 Ocak 1339 (1923) S. 157, s. 920.

²⁰ Polis Mecmuası, 1 Ocak 1339(1923), S. 157, s. 921.

yapılan hırsızlık suçları göze çarpmaktadır. Ayrıca sirket çeşitlerinden olan yankesiciliğin farklı türlerinden de bahsedilmiştir.²¹

Ruy-ı arzda ulum-ı fennin âsâr ve ihtiraat nâfi'a-i medeniyetin terakkisi nispetinde ceraimin veya hususi sirket ef'alinin de ihtiraat-ı fenne karşı rekabet edercesine terakki ettiği maalesef görülmektedir. Mesela: Resanet ve metanetine kilidinin tarz-ı imalindeki sanat ve maharetine hayran olduğumuz bir demir kasanın sârikler tarafından cüzi bir zaman zarfında kırılıp bozulmaksızın açılmasına veyahut sessiz sedasız; kâğıt gibi kesilmesine bakılırsa bu derece bir maharet iblis-i pesendaneye şaşmamak hayret etmemek kabil değildir.

Pencere demirlerinin gürültüsüzce açılmasına, kordona merbut saatin aşırılması, kravatın üzerinde bulunan bir mücevher iğnenin kayıp olunması; işbu sanatın derece-i nezaket ve maharetini ispat edecek şeylerden olup bir nazar-ı istihfa ve yalnız bir omuz silkerek ehemmiyetsiz telakki olunacak kaba işlerden değildir.

Zaman-ı tecrübe öyle gösteriyor ki, medeniyetin terakkisi ilim ve fennin tevsî'i bu gibi ef'alın tenakusuna değil; bilakis tezayüdüne sebep olacaktır. Buna mani olan yegâne çare: Polisin nâfiz bir nazara düşünmekten yorulmaz bir dimağa, fa'al bir vücuda hiçbir manadan yılmaz kuvvetli ve sübûtkar bir teşebbüse, âşık derecesinde şedit bir heves ve meraka sahip, meslek ve fikr-i takibe mâlik olmasıdır.

Şu evsafa mâlik olan polislerin tezayüdü bu şerirlerin vücudunu ve ef'al sanatkâranesine muhavvadır. Polisin, polis mesleğinin sebep-i iştiharı, şan ve şerifi olacak muvaffakiyetlerin tezayüt ve tevalisi ceraim-i haliye ve müstakbeline kuvvetli bir hail ve mani teşkil eder. Polis memuru için bu husustaki tecrübelerini artırmak ve bu gibi takibat ve tetkikatta ve suç malına peydasına çalışmak elzemdir. Maharet ve ma'lûmâtı nazari bir sûrette telkin etmek ise gayr-i kabildir bu gibi hareketler karşısında polisin ittihaz edeceği hareket ve tedbiri tadat etmek, mümkün olmamakla beraber işbu bahiste, sârikler hakkında verilecek olan ma'lûmât ve tarifât-ı mücmel, memûrîn-i zâbitaya bir dereceye kadar delil olabilir.

Sârikler, sûret-i umûmiye de üç kısma taksim olunabilir.

Birincisi: Hane Sârikleri

İkincisi: Kasa Hırsızları

Üçüncüsü de: Yankesicilerdir

²¹ Polis Mecmuası, 1 Mart 1336 (1920), S. 123, s. 410.

Hane Sârikleri: Pencereden giren hırsızlar, kapıyı maymuncuk ve anahtarla açan hırsızlar; ıskarpela kullanan hırsızlar; duvar delen hırsızlar. Palto hırsızları, hizmetçi iğfal eden hırsızlar, kaldırımcılar, kasa hırsızları.

*Yankesiciler: Saat kordon aşırانlar, para çantası aşırانlar, kravat iğnesi ve mücevherat aşırانlar, cezadan aşırانlar, karmanyolacılar, tehditçiler, tarakçılar, dolandırıcılar, mantarcılar ve kalpazanlıktan bahis edilecektir.*²²

a- Kasa Hırsızları

Nüfusun ülke dışından gelenlerle birlikte kozmopolit bir yapıya bürünmesiyle ülkede suç oranı sürekli artmış, kentleşmenin getirdiği hırsızlık, dolandırıcılık, yankesicilik türü suçlar, Osmanlı başkentinde daha yaygın bir hal almıştır. Suçlular Polis Mecmuası'nın her sayısında fotoğraflarıyla teşhir edilmiş. Özellikle hane sârikleri, kasa hırsızları ve kalpazanlar Osmanlı kolluk kuvvetlerini en fazla uğraştıran suçlu türleridir. Kasa hırsızları maharet ve cesaretlerine göre ikiye ayrılıyordu. Usta kasa hırsızları kasayı her zaman ön yüzünden açarlardı. İkinci derecede kasa hırsızları ise kasayı yanlarından, arkasından ya da yere indirerek altından delerdi. Kasa hırsızlarının ekserisi Yunanlıydı. Aralarında İtalyan, Fransız ve Avusturyalı olanlar da vardı. Genellikle Galata, Beyoğlu, Tatavla ve Yenişehir'de vakit geçirirlerdi. Devam ettikleri kahveler ve meyhaneler polis tarafından bilinirdi. Kasa hırsızlarından Müslüman kesim Kasımpaşa, Tophane, Fatih, Topkapı ve Üsküdar taraflarında bulunurlardı. Kasa hırsızları içerde çalışırken dışarıda bırakacakları gözcüleri yani erketecileri etrafi gözlerlerdi. Yoldan geçen olursa, gözcü içerdekilere ses çıkarmamaları, işi bir süre durdurmaları için "mortu" diye hafifçe seslenirdi. Eğer geçen sivil bir zabıta memuru ise "misniku" diye haber verilirdi. Baskın durumunda, ya da dükkân sahibi gelecek olursa müdafaaya hazırlanmaları ya da kaçmaları için "baçu" diye tehlikeyi içeriye ihbâr ederlerdi. Kasa hırsızları meslektaşlarını birbirlerine tanıtacakları zaman "yanis" derlerdi. Kasa hırsızları genellikle Ramazan, Donanma, Paskalya ve Yortu geceleriyle Ruz-ı Hızır, Sürre Alayı günü, On Temmuz bayramı gibi halkın genellikle sokaklara döküldüğü günlerde yazın yahlılara, sayfiyeye, köşklere gidildiği mevsimlerde faaliyete geçerlerdi.²³

Umûmiyetle büyük sirketler şahıs tarafından ifâ edilemeyip kumpanyalar tarafından icrâ olunur. Bu hırsız kumpanyalarını teşkil eden efrat işsiz, güçsüz adamlar

²² Polis Mecmuası, 1 Mart 1336 (1920), S. 123, s. 410.

²³ Polis Mecmuası, 1 Mart 1336 (1920), S. 123, s. 410.

olmayıp kendilerini namuskâr tanıtacak faal mekruhlarına faydası olacak velhasıl işlerine yarayacak birer sanata salık etmek mecburiyettedirler. Kendilerine lazım olacak ıskarpela, maymuncuk, anahtar, vesaire imali için demircilik etmek hanelere dükkân ve mağazalara dâhil edip oralarının ahvâl-i hususiye ve taksimat dâhiliyesini onartmak için sıvacılık, badanacılık, sobacılık, simsarlık gibi zanaatlara müntesip bulunmak kendileri için pek faydalı ve hatta elzemdir. Bundan başka efrâd-ı merkûmenin hiçbir sanat sahibi olmaması zabita memurlarının nazarı dikkatini celp ederek haklarında serseri muamelesinin tatbikine vesile olacağından hiç işlerine gelmez. Bir sârikler kumpanyası sûret-i daima da aynı efrattan müteşekkil olmayıp kumpanya reisi tarafından bahs-i iş için ayrı ayrı eşhâs tedârik edilir. Bu sûretle toplanan bir kumpanya efrâdı işin hitamında hisselerini taksim edip dağılırlar.

İkincisi bir iş için ekseriyetle başka efrattan olmak üzere terkib ederler. Yekdiğerlerinin sadakatine emin oldukları halde bir müddet ittihat ve şevketlerini muhafaza ederler. Fakat her ne olur ise olsun hiçbir vuku'at bir mahallede bâ-husûs bir hanede ikamet etmezler. Akit etmek için meyhane, gazino gibi umûmî mahallerde ictimâ' edip polisin taciz ve takibatından fevkalade muhteris bulunurlar. Sirkat ettikleri eşyayı saklamak veya satmak için daima yatak tedârik etmeyip suveri münasebete elden çıkarırlar. Tedârik ettikleri muhabirler vasıtasıyla sirkat edecekleri mahallin ahvâl-i mevkisini dükkân veya hane sahibinin derece-i servetini binanın taksimat-ı dâhiliyesini polisin derece-i faaliyet ve takibini uzun uzun tahkik ve tetkik ederler. Dükkân ve mağazanın ne vakit kapandığını, derununda bekçi olup hane derunundaki hizmetçi ve uşaklarla hane sahiplerinin ne zaman uykuya yattıklarını öğrenirler ve dükkân ve hane sahibi ile bekçi ve uşakların bizzat yüzlerini görüp şahısları tanımağa çalışırlar. Hane veya dükkânın bulunduğu mahalldeki caddeleri ve çıkmaz sokakları belleyip bekçinin ve polisin devriyesinin derece-i iktidar ve faaliyetini anlarlar. Hane veya mağazaya nereden gireceklerini ve ne sûretle hareket edeceklerini kararlaştırırlar velhasıl vakit ve zamanyla mükemmel bir plan ve program tanzim ederler.

Kapıyı açarak kırmak sûreti kararlaştırılmış ise evvelce kapının anahtar deliğinin balmumu vasıtasıyla kalıbı alınır ve bu kalıp sayesinde imal edilen anahtar ile kapı açılır. Prova esnasında bazen anahtar kilidin derununda kalıp çıkmaz. Ve sârik çar naçar anahtarı kapının üzerine bırakıp savuşur. Hane sahibi bunu görünce kilidin prova olduğunu anlamayarak yalnız kapıya anahtar uydurulmak istenildiğini hüsn eder ve hırsızın muvaffakiyetsizliğinden dolayı savunmakla iktifa eyler. Ve polise ma'lûmât vermeye lüzum görmez.

Sâriklerce bir cümle vesait-i ikmal eyledikten sonra beyanlarındaki vazîfe tefrik olunur ve kendileri hiçbir vakit müctemi'an ve kemalen mahalli yerlere gitmezler. Sûret-i hareketlerine gelince: evvela binanın trafosundaki caddelerde tehlikeyi görüp refikalarını haberdar edecek (gözcüler) ve kapıyı açacak olan şahıs gelir ve diğerleri fasileli ve muhtelif zamanlarda alet ve edevatlarını hamilen binaya dâhil olur.

Binanın dâhili ve haricinde (tehditçi) denilen ve arkadaşlarını müdafaa ile mükellef olan eşhâs bulunur. Bunlar alet-i ceriha ve nariye ile müselleh ise de mecburiyet kıtaya hüsn etmedikçe silah istimal etmezler.

Hususiyetle zabita memuruna karşı istimal silah etmedikleri enderdir. Mahalle cadde ve sokaklarını ve polis ve jandarmasıyla bekçilerini tanıyan bir şahıs mutlaka yanlarında bulundurulup ona kılavuzluk ettirirler. İskarpela, maymuncuk, merdiven vesaire gibi alet adaveti beraber getirmekte iseler de mesele ister muvaffakiyetle ister muvaffakiyetsizlikle hitam bulsun mezkûr alet ve edevati tekrar beraberlerinde götürmeyip mahall-i vakada terk ile savuşurlar. İskarpela denilen alet kolun içinde veyahut kullanınca çıkarılıp atılabilmek üzere koyunda bulunur. Üzerinde iskarpela bulunması vesayir hırsız edevati bulunan bir sârik polisin nazar-ı dikkatini hüsn edince ilk iş polise sezdirmeksizin mezkûr aleti bir tarafa atmaktır. Binaenaleyh böyle bir şahıs takip eden bir polis efendi bu ciheti nazar-ı dikkatten devir tutmamalıdır. Ve esna-i takibatta kendi muntıkası haricine gelince takibattan sarf-ı nazar etmeyip telefon veya sair vasıta ile bunu diğer arkadaşına bildirmeyi hatırdan çıkarmamalıdır. Hane hırsızları umûmiyetle sabaha karşı ifâ-yı cürm ettiklerinden bu vakit tesadüf edilen şüpheli eşhâsın takibine hacet olmayıp derhal derdesti cihetine gidilmelidir. Bu gibi hırsızlar dikkatli ve tecrübeli nazarla pek kolay tefrik edilir. Ve bunlar kendilerine mahsûs (argo) lisaniyla tekellüm ettiklerinden bu da hüviyetlerini bazı heyet-i ictimâ'iyelerinin hangi sınıfta mensup bulduklarını anlatır. Hane hırsızları atideki aksama taksim edilerek tasnif olunmaktadır.

- 1- Pencereden giren hırsızlar*
- 2- Kapıyı maymuncuk ile ve anahtarla açan hırsızlar*
- 3- İskarpela kullanan hırsızlar*
- 4- Duvar delen hırsızlar*
- 5- Palto hırsızları*
- 6- Hizmetçi iğfal iden hırsızlar*

b- Pencereden Giren Hırsızlar

Pencere hırsızları ekseri akşamüzeri herkesin yemek sofrasında olduğu ya da sabaha karşı bekçilerin de uyuklamaya başladıkları zaman evlere girerlerdi. Yankesiciler, Çarşı içi, Köprübaşı, Köprü üzeri, vapur iskeleleri, istasyonlar, tünel giriş ve çıkışları, Karaköy'de poğaçacının önü, Borsa Hanı, Beyoğlu'nda cami ve kilise önleri gibi mahallerde, donanma ve alaylarda halkın toplu halde bulunduğu durumlarda faaliyette bulunurlardı. Bunlar şahadet ve ortaparmaklarıyla çalışırlardı. Ceplerden çıkaracakları saati, para çantasını ya da tütün tabakasını daima bu iki parmak aracılığıyla aşırırlardı. Bazen, altın kordonları kesmek için yanlarında makas da bulundururlardı.²⁵

Pencereden giren hırsızların, pencere demirlerini kırmak sûretiyle işe mübaşeret ederler. Pencere demirlerini kırmak için kullandıkları alet (vidalı) dır. Mezkûr alet bir vida vasıtasıyla açılır ve kapanır kuvvetli iki demir çubuktan mürekkebedir. Bu demir çubuklar evvela kapının uçları pencerenin iki demiri arasına sokulur. Çevrilerek altına demir çubukları tedrici bir sûrette her iki tarafa doğru açılır ve pencere demirleri bu açılmaya mukavemet edemeyerek kırılır. Alet tekrar kapının diğer iki demir arasına konularak vida ile açılır ve bu sûretle pencerenin bütün demirleri veyahut lazımı miktarı kırılarak mani bertaraf edilir. Bu iş bittikten sonra pencerenin açılması kalır ki buda pek kolaydır kendiliğinden açılabilir veyahut cam elmas kalem vasıtasıyla kesilerek ve cam parçası zift külçesi vasıtasıyla alınarak hâsıl olan delikten el sokularak ve mendil veya ispanyolet gibi şeyler çevrilerek pencere açılır. İkinci kat pencerelerin de balkon ve taraça kapılarında ekseriyetle demir parmaklık bulunmadığından bazen de buradan girilir. Bunun içinde kullandıkları vasıta ipten değnek basamaklı ve ucu çekili merdivenlerdir ki aşağıdan atarak çentikli pencerenin veya balkon ve taraçanın kenarına iliştilip tutturulduktan sonra merdivenden alelade çıkılır. Haneler derununa giren hırsızların üzerinde hırsız feneri veya mum kibrit tabanca veya bıçak ip bulundurulması adettir. Pencere hırsızlığı icrâ edenlerin ekseri Yunanlı ve Patrashıdır ve İstanbul'da en ziyade buldukları yerler: Beyoğlu, Dolapdere, Babaeski Perisi, Aynalı Çeşme, Serveri Yokuşu cihetinde, Kalyoncu Kolluğu, Çeşme Sokağı civarında, Tarla başında, Karnavalı Sokağı ile Foçacı Sokağında, Tepebaşı, Asmalı Mescit,

²⁴ Polis Mecmuası, 1 Mart 1336 (1920), S. 123, s. 411.

²⁵ Polis Mecmuası, 1 Mart 1336(1920), S. 123, s. 411.

*Çemberci, At pazarı tarafında, Yeni Çarşı, Tophane cihetinde, Mumhane ve Galata'nın Kemer altı ile Ermeni ve Hıristos Kilisesi civarında, Galata Azap Kapısında, Kale dibi ve İstanbul'da, Sirkeci'de Ayasofya civarında, Tahtakale'de Yeni Cuma civarında, Tavuk Pazarında ve Aksaray mevki ve muntıklarındadır.*²⁶

2- Bizde ve Başka Yerlerde Serserilik

Farklı milletleri bünyesinde bulunduran, Osmanlı Devleti, asayiş olaylarıyla mücadelede zorluklar yaşamıştır. İstanbul'da dilenciler, serseriler, işsiz güçsüz takımı ve hapishane kaçkınlarının giderek artmakta olduğu gerekçesiyle konu Meclis tarafından acilen müzakereye alınmış ve bir aydan fazla devam eden yoğun tartışmaların ardından “*Serseri ve Mazanne-i Sû' Eşhâs Hakkında Kanun*” onaylanmıştır.²⁷ Böylelikle, Dâhiliye Nezareti'nin sorumluluğu altında İstanbul polisine, şehirde iki ay zarfında herhangi bir işte çalışmamış, iş bulmak için gerekli çabayı da göstermemiş olan işsizlere ve çalışmaya gücü olduğu halde dilenciligi bir geçim kaynağı olarak gören dilencilere karşı kanun maddelerini uygulama yetkisi verilmiştir. Buna göre, mahkeme kararı ile serseriliği sabit olanlar bayındırlık ve belediye işlerinde ya da devlete ait bir müessesede iki aydan dört aya kadar çalıştırılmak üzere uygun yerlere sevk edilecekler, istihdam edilemedikleri durumda da memleketlerine gönderileceklerdir.²⁸

Harb-i umûmî esnasında hepimiz bir sürü serserilik ve dolandırıcılık hikâyeleri dinledik. Hiç şüphe yoktur ki “serserilik” memleketimizde şiddetli sûrette çoğalmıştır. Halada çoğalmakta devam edebiliyor. Serserilik: 1. Dilencilik gibi mütevazı, 2. Dolandırıcılık gibi kurnazca ve mahirane olmak üzere iki nev'idir. Bu iki nev'i serserilik de memleketde eksik değildir. Öteden beri şark memleketleri dilenci bolluğuyla taşmaktadır. Dolandırıcılık en ziyade ahâlinin zekâsı açılmış memleketlerde zuhûr eder. Fakat şu zamanlarda memleketimizde bu nevi serserilikte envai tecelliyatına şahit olduk. Serserilik demek teamül ve kânûn hâricinde kolayca yaşamak demektir. Bu mesele medeni memleketler hükümetiyle müttetiklerin zihnini çok meşgul etmektedir. Ahlaksız legal vahim bir şekli olan bu ictimâ'-i alet hakkında bizim de kendimize göre

²⁶ **Polis Mecmuası**, 1 Mayıs 1336 (1920), S.125, s. 436.

²⁷F. İlkan, “*II. Meşrutiyet'de Serseri ve Mazanne-i Sû' Eşhâs Hakkında Nizâmname...*”, s.57.

²⁸ **Polis Mecmuası**, 1 Mart 1336 (1920), S. 123, s. 409.

*bir mücadele açmamız lazım gelir. Onun için evvelâ serseriliğin neden neşet ettiğini bilmeli Avrupalıların bu husustaki tetkiklerinden istifâde etmeliyiz.*²⁹

Polis Mecmuası'nı incelediğimizde, suçların önlenmesi ile ilgili olarak serseriler ve sabıkalıların faaliyetlerini takip etme hususuna geniş yer verilmiştir. Makalelerde, polisin serserilere karşı bakış açısını net bir şekilde anlamak mümkündür. O zamanın polisine göre, serseriler ve sabıkalılar potansiyel suçludurlar ve her an suç işleyebilirler. Bu sebeple, bunların sıkı bir şekilde takip edilmesi gerekmektedir. Polis Mecmuası'nda, bu tür kimselerin bekâr evleri, otel, han gibi yerlerde sürekli takip edilmesi, deftere kaydedilerek polis merkez ve noktalarına gönderilmesi konusuna oldukça önem verildiği görülmektedir.

a- Serserilik Neden Neşet Eder?

Osmanlı toplumsal yapısında payitahtı zor durumda bırakan suçlu tiplerinden bir diğeri ise serseriler diye tabiri edilen yersiz yurtsuz avare dolaşan zararlı tiplerdi. Mecmuada idari polisin vazifeleri anlatılırken serserilere karşı nasıl mücadele edilmesi gerektiği hakkında makaleler yayınlanmıştır. Avrupalı kriminologların, serserilerin psikolojisi ve toplum hayatının serseriliğe etkisi hakkındaki görüşleri hakkında bilgi verilmiş, Osmanlı'da ve başka memleketlerde serseriliğin tarihi durumundan ve ortaya çıkış sebeplerinden bahsedilmiştir. Makaleye göre serserilik, ya kişinin bir ruh hastası olması veya memlekette yaşanan ekonomik buhranlar sebebiyle ortaya çıkmaktadır.

Serserilik iki şeyden neşet eder: Evvela: Ruhun bir hastalığı neticesidir. Yani burada serseriliğin sebebi tamamen ferdidir. Küçükten beri ailesinden, muhitinden ahlâkî telkinler almamış ve menfaatperest yetişmiş tembellikte ve kolay yaşamaya alıştırmış insanlar; mektebini, tahsilini ikmal etmeden gayesiz ve maksatsız hayata atılmış kaldırımlardan zevk almış ahlaksızlığı da ahlak kadar hüsn-i telakki etmiş. Gençler, çocuklar, güzellik bütün hayatını kahvelerde tekiyelerde tembellik yerlerinde geçirmeğe ve ötekinin berikine sadakasıyla geçinmeye alışmış ihtiyarlar hep serserileri ve serseriliğe namzet olan zümreyi teşkil ederler. Bu ilk sebebi izale için elde bulunan yegâne vasıta terbiye sanatıdır. Yani ailelerin, mürebbiyelerin, mahdumların çocukları ve gençleri ahlaklaştırmaları, onları cemiyet içinde kânûna ve teamüle riayetkâr olarak yaşamağa alıştırmaları lazımdır. Fakat serseriliğin ikinci ve daha mühim bir sebebi vardır ki asıl bu noktada mücadele lazımdır.

²⁹ Polis Mecmuası, 1 Nisan 1336 (1920), S. 124, s. 421.

Serseriliğin İkinci Sebebi: Bir memlekette zuhur eden fevkalade hallerden mütevellit ictimâ'î buhranlardır. Yapılan istatistikler gösteriyor ki bir cemiyet içinde serserilik ekseriyetle işsizler arasında zuhur etmektedir. İşsizlik vücuda tabii faaliyetinden mahrum bıraktığı için insanları gayri meşru ve gayri tabii sûrette temin-i hayata mecbur ediyor. Bir şehirde amele mecburen Tatîl-i Eşgâl ettiği surede o şehirde serseriliğin bir tespit dâhilinde tezat ettiği birçok tetkiklerden sonra meydana çıkmıştır.³⁰

Benimsediği hayat tarzıyla toplumu huzursuz eden insanların bir kısmı her ne kadar İstanbul'da yaşamakta olanlar ise de, başkentte sosyal hayatı zorlaştıran ve kamu düzenini bozanlar, gerçekte şehir dışından gelenlerdi. Bunların çoğu aslında çalışmaya muktedir olduğu halde iş bulamadığından veya kolay kazanç elde etmeyi düşündüğünden, başıboş gezmekte ve başkasının sırtından geçinmekteydi.³¹ Böylesine daha önce olduğu gibi, XIX. yüzyılda da serseri ismi verildiği bilinmektedir. Bu tür kişiler taşradaki yetkililerin ihmalinden dolayı İstanbul'a gelmeyi başardıklarında, şehirde çeşitli suçlara bulaşarak düzeni bozmaktaydılar. Çarşı pazarda haraç alarak esnafa eziyet veren bu kişiler için sarhoşluk, yankesicilik ve ahlak dışı diğer davranışlar sıradan işlerdi. Suç işleme potansiyeli olan bu kesim, yetkilileri oldukça tedirgin etmekteydi. Bunların çoğu genellikle Tavuk pazarı, Irgat pazarı, Hazinedar (Haznedar), Saraçhane ve Mahmutpaşa'daki hanlarda, bekâr odalarında ve dükkânlarda barınmakta iken çok az bir kısmı ya kendilerine ait evlerde veya sabahçı kahvehanelerinde kalmaktaydı.³²

b- Kapıyı Maymuncuk İle Açan Serseriler

Maymuncuk, evlerin dış kapılarını, balkon kapılarını ve özellikle bahçe kapılarını yahut her tür kilit takımını bilfiil saf dışı bırakmak üzere tasarlanmış, ucu çengel şeklinde olan mekanik aksama verilen isimdir. Mecmuada yer alan ceraim raporlarında, kapıyı maymuncuk yardımıyla açan hırsızlara karşı polis teşkilatının daha dikkatli olması gerektiği sıklıkla dile getirilmiştir. Maymuncuk aletiyle kapı açıp hırsızlık suçu işleyenler genellikle Tahtakale, Kasımpaşa Galata ve Hasköy taraflarında bulunurlardı. Ve genellikle Yunanlı eşhas tarafından uygulanan bir yöntemdir.

³⁰ Polis Mecmuası, 1 Nisan 1336 (1920), S. 124 s. 422.

³¹ Ferdan Ergut , **Modern Devlet ve Polis, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Toplumsal Denetimin Diyalektiği**, İletişim Yay., İstanbul, 2015. s.194-196.

³²Faruk İlkan, "II. Meşrutiyet'de Serseri ve Mazanne-i Sû' Eşhâs Hakkında Nizâmname", **Tarih ve Toplum**, S.18, Ankara, 1992, s.49-56.

Serseriler bazen maymuncuk aletinin kullanımı dışında hırsızlık yapacağı evin anahtarı balmumu vasıtasıyla kapının üzerinden alınan kalıp şekil sayesinde, anahtarın kopyasını imal edecek kadar kendilerini geliştirmişlerdi.

Maymuncuk denilen alet, sapı tıpkı anahtar gibi fakat ucu anahtar deliğine benzemeyip incecik bir sûrette dirsek veya çengel gibi kıvrılmış olup birçok kilitlere uyar. Bununla beraber maymuncuk yalnız tek olarak kullanılmayıp dilleri muhtelif şekil cesamette birçok maymuncuklar bir halkaya geçirilmek sûretiyle kocaman bir deste teşkil eder. Artık bu maymuncuk derdestine mâlik olan bir mahir hırsız için açılmayacak kilit hemen yok gibidir. Maymuncuk vasıtasıyla kapı açıp hırsızlık edenler ekseriyetle Tahtakale, Kasımpaşa Galata ve Hasköy cihetlerinde bulunurlar. Ve çoğu Yunanlılardır.

Bunlar bazen maymuncuk tedârik ve istimaline lüzum görmeyerek anahtar vasıtasıyla kapıyı açarak ve anahtarı balmumu vasıtasıyla kapının üzerinden alınan kalıp sayesinde tedârik ve imal ederler. Bal mumu yumuşak bir cisim olduğundan anahtar deliğine basitçe mühür gibi anahtar deliğinin şekli ve cesameti balmumu üzerinde teressim ve tecessüm eder. Bu şekil sayesinde yapılacak anahtar dilinin oluklar ve kalınlığı tayin edilir. Fakat delik uzunluğu ve yarıkları anlaşılması için mezkûr anahtar erimiş balmumuna daldırılır ve delik üzerine bulaşan balmumu kuruduktan sonra tekrar mezkûr haneye gidilerek anahtar deliğine sokulup çevrilir ve anahtarın düşmesine mani olan kısımlar balmumuna kazıyıp çizer ve bu suretle hâsıl olan izleri vasıtasıyla icap eden yarıklar açılıp delik cesameti teşhis edilir. Bu minval üzerine prova ve tecrübeler devam eder. Yani kalıp alınmakla beraber akli üç defa prova edilir. Mamefih bazen beş altı defa prova yapmak lüzumu da hâsıl olur. Anahtar kilide sokulduktan sonra çıkmazsa orada bırakılır.³³

c- İskarpela Kullanan Serseriler

İskarpela, ahşap üzerinde delik ya da yuva açmak için kullanılan yassı, ucu keskin saplı bir tür çelik kalem görünümünde olan aletlerdir. Tahta, metal veya taşı işlemeye yarayan, iskarpela hırsızlar tarafından sıkça kullanılan aletlerden biriydi. Yaklaşık 50 cm uzunluğunda olan alet ceket kolunun iç tarafında saklanarak icra edilirdi. Kapılardaki sürgü dilinin işlevselliği iskarpela sayesinde ortadan kaldırılırdı. Kapılardaki anahtar mekanizması devre dışı bırakılarak evlere dükkânlarla kolaylıkla

³³ Polis Mecmuası, 1 Mayıs 1336 (1920), S. 125, s. 437.

girilirdi. İskarpela aleti daha çok, kol demiri olmayan kapılarda, çekmecelerde kullanılmaktaydı.

İskarpela denilen alet, yarım metre uzunluğunda uçları sivri bir alettir. Fakat bir ucu sivri diğer ucu daha sivri olmakla beraber ökçeli bir ayak gibi kıvrık olup yassıca ve keskindir. Mezkûr alet ekseriyetle kolun içinde ve saldırma gibi ceketin iç tarafında saklanıp taşınıyor. Bütün vasıta ile bir kapı açılacağı zaman evvela kapının iki kanadının birleştiği aralığı örten pervaz tahtası sökülüp çıkarılır. Ba'dehu iskarpelanın sivri ucuyla kapı aralığı kilidin sürgü dili hizasındaki mahall açılarak bir yapılır. Bundan sonra eğri ucu kilit sürgüsüyle diğer kanat arasında sokulur ve iskarpelanın sapı tazyik edilerek mezkûr sürgü dili öteki kanattan kurtarılıp kilidin içine girdirilir ve bu sûretle kapı açılmış olur. İskarpela ile kilit açmak esvabı arkasında sorma veyahut kol demiri olmayan kapılarla çekmece ve yazıhaneler de istimal edilir. İskarpela ile kapı açmak mümkün olmadığı takdirde pencere açan hırsızların müşareketine ihtiyaç hâsıl olur.³⁴

d- Duvar Delen Serseriler

Bir diğer hırsızlık çeşidi ise duvar delen serseriler idi. Duvar delecek olan serseriler, hırsızlık yapacakları evin doğrudan doğruya sokağa bakan tarafında çalışmayıp hırsızlık yapacakları mağaza veya haneye komşu olan, bir dükkân veya oda içine girerek komşu duvardan, hırsızlık yapacakları yere delik açarlardı. İşe başlamadan önce duvarın cinsiyle kalınlığını hane ya da dükkân içinde herhangi bir şahıs bulunup bulunmadığını iyice tahkik ederlerdi. Duvar delmek için genellikle kullanılan alet adı duvar delecek bir (mutakıp) ile bir keski veya iskarpeladır. Adı geçen aletleri kullanan hırsızlar genellikle Yunanlı, Patraslı, Sisamlı ve Selanikli olup Dolapdere, Tatavela, Papaz Köprüsü, Kalyoncu Kolluğu, Galata ve Meyhane cihetlerinde ikamet etmektedirler.³⁵

Duvar delecek olan hırsızlar, doğrudan doğruya sokağa nazır tarafta çalışmayıp faal-i sirkati icrâ edecekleri mağaza veya hanenin ittisâlinde bir dükkân veya oda derununa girerek veyahut böyle bir mahall icar ederek bununla asıl matlup olan mağaza arasındaki bulma duvarından bir delik açarlar. İşe başlamadan mukaddem mağazanın hal-i vasatini bölme duvarının cinsiyle kalınlığını derununda adam bulunup bulunmadığı tahkik ve ona göre zaman ve alet icap ederler. Duvar delmek için ekseriyle

³⁴ Polis Mecmuası, 1 Mayıs 1336 (1920), S. 125, s. 436.

³⁵ Polis Mecmuası, 1 Mayıs 1336 (1920), S. 125, s.437.

kullanılan alet adı duvar delecek bir (matkap) ile bir keski veya iskarpeladır. Matkap vasıtasıyla iki tuğla veya taş arasında açılan deliğe keskinin ucu sokularak diğer ucu vasıtasıyla sağa sola veya aşağıya ve yukarıya hareket ettirilerek taşın veya tuğlanın birisi sökülüp çıkarılır. Ve bu veçhile diğer tuğla ve taşlar sökülerek matkap olan cesamette bir delik açılmış olur. Bu nevi hırsızlar Yunanlı, Patraslı, Sisamlı ve Selanikli olup Dolapdere, Tatavla, Papaz Köprüsü, Kalyoncu Kolluğu, Galata ve Meyhane cihetlerinde ikamet etmektedirler.³⁶

e- Palto Serserileri

Palto serserileri genellikle konak ve evlerde (portmanto) denilen eşyaya asılı olan şeyleri çalarlardı. Hane halkı yemekte bulunduğu bir zamanda hırsızlar daha önce hazırlamış oldukları provalı anahtar vasıtasıyla kapıyı açarak içeriye girerler ve portmantoda buldukları palto ve şapka vesaire ile toplayarak firar ederler. Bu nevi hırsızlıklar ekseriyetle Beyoğlu gibi mahallerde ve ecnebi hanelerinde ve saat dokuzdan ikiye kadar olan zaman zarfında ifa ederler. Bu gibi hırsızlar genellikle balo geceleriyle çay saati verilen hane ve apartmanları takip ve de gözetleyerek fırsattan istifade ederlerdi.³⁷

Ekseriye konak ve hanelerde (portmanto) denilen ve elbise ve şapka asılan mahaller sokak kapısından girilen yerlerde olup hane halkı yemekte bulunduğu bir zamanda hırsızlar evvelce ihzar etmiş oldukları provalı anahtar vasıtasıyla kapıyı açarak içeriye girerler ve provada buldukları palto ve şapka vesaire ile toplayarak firar ederler. Bu nevi hırsızlıklar ekseriyetle Beyoğlu gibi mahallelerde ve ecnebi hanelerinde ve alafranga saat dokuzdan ikiye kadar olan zaman zarfında ifâ ederler. Bu gibi hırsızlar ekseriyetle balo ve geceleriyle çay saati verilen hane ve apartmanları tarassut eyleyerek fırsattan istifâde ederler.³⁸

f- Hizmetçi İğfal Eden Serseriler

En ilginç hırsızlık çeşitlerinden biri de hizmetçi iğfal eden serserilerdi. Bu tarz hırsızlar belirlediği bir zamanda kapıyı içerden açtırmak veyahut açık bıraktırmak maksadıyla evin hizmetçilerinden birisini para ile iğfal eden kişilerdi. Bunlar bazen de hane sahibine bir mektup göndermek bahanesiyle kapıyı çalarlar ve hizmetçi tarafından

³⁶ Polis Mecmuası, 1 Mayıs 1336 (1920), S. 125, s.438.

³⁷ Polis Mecmuası, 1 Mayıs 1336 (1920), S. 125, s. 438.

³⁸ Polis Mecmuası, 1 Mayıs 1336 (1920), S. 125, s. 439.

kapı açılınca acele ile mektubun hane sahibine verilmesini ve cevap beklediklerini söyleyerek kapıyı kapamaksızın hizmetçinin uzaklaşmasını sağlardı. Buna muvaffak oldukları takdirde hemen içeriye girerek buldukları eşyayı alıp firar ederlerdi.³⁹

*Muayyen bir zamanda kapıyı dâhilden açmak veyahut açık bırakmak üzere hane hizmetçilerinden birisini akçe ve sair sûretle iğfal eden eşhâstır. Bunlar bazen de hane sahibine bir mektup göndermek bahanesiyle kapıyı çalarlar. Ve hizmetçi tarafından kapı açılınca acele ile mektubun hane sahibine verilmesini ve cevap intizarında bulduklarını söyleyerek kapıyı kapamaksızın hizmetçiyi yukarı savuşmağa çalışırlar. Buna muvaffak oldukları takdirde hemen içeriye girerek buldukları eşyayı alıp firar ederler bunun üzerine hane sahibi de duçar olduğu zararlarla telâfisi ve sârikleri derdest için derhal polise müracaat eylemek ıztırarında kalır.*⁴⁰

3- Yankesiciler

Yankesici, sözlükte bir kimsenin cebinden, çantasından hissettirmeden bir şey çalan kimse, cep faresi, tırtıkçı şeklinde tanımlanmaktadır. İslam hukukunda adi sirkatten fiilde, başkasına ait malı sahibinin gafletinden faydalanarak, aleni bir şekilde alıp kaçmayı ifade ettiğinden ayrılır. Gizlice alma, koruma altındayken alma ve çalınan malın muayyen miktara ulaşması gibi bazı unsurlar yankesiciliğin adi sirkatten ayrılan yönleridir. Yankesiciler, meslekleri gereği kalabalık yerleri tercih ederlerdi. Çarşı içi, köprübaşı, vapur iskeleleri, istasyonlar, tünel giriş ve çıkışları, cami ve kilise önleri ile alaylar onların hünerlerini gösterdikleri mekânlardı. Yankesiciler gayet çevik ve atik adamlardı, şehadet ve orta parmakları ile cüzdan, cep saati, tütün tabakası vb. kıymetli eşyalarını fark ettirmeden aşırırlardı. Altın saat kordonlarını kesmek için makas da taşırlardı. Bazen yanlarında kadın, çocuk veya erkek meslektaşları bulunurdu. Çocuklar boylarının kısalığı ve masumiyetleri önyargısıyla kalabalık içinde özellikle kadınların çantalarını kolaylıkla açabiliyor ve değerli eşyaları alabiliyorlardı⁴¹. Yankesicilik nitelikli hırsızlıktır, bu yönüyle bakıldığında adi sirkat ile yankesicilik suçunun yoğunlaştığı dönemlerdeki farklılık da anlam kazanır. Adi sirkat 1918 yılında en üst noktasına ulaşmakla birlikte savaştan sonra, işgal yılları da dâhil olmak üzere azalmaya başlamıştır.

³⁹ Polis Mecmuası, 1 Mayıs 1336 (1920), S. 125, s. 440.

⁴⁰ Polis Mecmuası, 1 Mayıs 1336, (1920),S. 125, s.437.

⁴¹ Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Tahrirat Kalemi Evrakı (DH.EUM.THR) 4/64, 07.09.1327

4- Ahz – Gasp ve Karmanyolacılık

Hırsızlık fiilinin mağdur açısından herhalde en korkutucu olanları gasp ve karmanyolacılıktır. Gasp suçu, başkasına ait olan bir şeyi zor ve cebir kullanarak almayı ifade eder.⁴² Özünde şiddet ve tehdit içermesi bakımından adi sirkatten ayrılır. Karmanyolacılar üç-dört kişilik gruplar halinde dolaşırlar, genelde geceleri, tenhada gözlerine kestirdikleri kişinin üzerine atılarak kurbanın el ve boğazından yakalayarak yere serer ve ceplerini boşaltırlardı. Kurban bağırarak istese boğazını daha feci sıkırlar ya da ağzına bir şey tıkırlardı. Bayılma derecesine gelen masum iyice çırpındıktan sonra kaldırımına atılarak bırakılırdı. Bu esnada gruptan birisi de gözcülük yapardı. Bir dönem İstanbul’u mesken edinen İtalyan karmanyolacılar kurbanlarını yakalamak için kement kullanırlardı. Yerli karmanyolacılar ise gündüz çalışırlar ise toz biberle kurbanın gözlerini yakarlar ve işe koyulurlardı. Karmanyolacılarla başa çıkmak oldukça zordu çünkü cesur, güçlü, kuvvetli kişilerdi ve en önemlisi öldürmekten çekinmezlerdi. Bağırmaya çalışan veya üzerinde “yeterince” para ve değerli eşya çıkmayan kurbanların kulaklarından tutar, kafalarını duvar ve kaldırımına vururlardı.⁴³ Gasp ve karmanyolacılık birbirine benzemekle birlikte karmanyolacılıkta özellikle gecelerin tercih edilmesi, gruplar halinde hareket edilmesi, onu gasp suçunun niteliklisi haline getirmektedir. Bir bakıma gasp suçunun daha organize ve tabii ki daha tehlikelisi olduğu söylenebilir.

5- Kaldırımcılar

Dolandırıcılığın ve yankesiciliğin farklı bir türü olan kaldırımcılar, dükkân önlerinden, işportalardan öteberi çalan hırsızlardan oluşmaktaydı. Kaldırımcı denilen hırsızlar üç-dört arkadaş dolaşırlardı. Bunların paltolarının astarıyla yüzü arasında dışarıdan fark edilmeyen birer torba bulunurdu. Hırsız takımı peş peşe, örneğin bir kumaşçı dükkânına girer, değişik tür kumaşları çıkarttırırlardı. Dükkân sahibi ya da müstahdem müşterileri memnun etmek için sık sık tezgâhtan ayrılarak mal çıkarmak zorunda kalırdı. Dükkâncının bu denli meşgul olduğu bir sırada ilk giren kaldırımcı gözüne kestirdiği şeyleri hemen torbaya atardı. Ve pazarlıkta uyuşamayarak ya da çaldığı şeylere oranla çok daha ucuz bir iki şeyi alarak çıkar giderdi.⁴⁴

⁴² Mehmet Akif Aydın, “Gasp”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C. 13, s. 387-392.

⁴³ İbrahim Feridun, *Polis Efendilere Mahsus Terbiye ve Malumat-ı Meslekiye*, Dersaadet, Matbaa-i Hayriye, 1326. s.206-207

⁴⁴ *DH.EUM.AYŞ*, 55/91, 29.12.1339.

Kaldırımcı denilen bir nevi hırsızlar daha vardır ki bunlar da kumpanya teşil ederek ifâ-yı sirkat ederler. Bunların sirkat icrâ eylediği mahaller dükkân, çarşı, sergi, pazar, pınar yerleriyle, mahalli sairedir.

Sirkatin sûret-i ifâsına gelince: sirkat edecekleri şeyleri gözlerine kestirdikten sonra o mahallden bil-itibar eşya-ı musrukayı kaçıracakları sokak ve mahalle doğru muhtelif şahısları, muhtelif kasalarla ikamet ederler ve nazar-ı dikkati celp etmemek üzere kendileri de bir işle meşgul görünürler. Dükkân veya sergi yanında bulunan şahıs çalabildiği şeyi derhal almadan atmamak gibi sûretlerle ikinci arkadaşına isal eder. Ve kendi elinde birisi bulunmadığından dikkat edilmez ise işin farkına varılmaz. Masruk mal kumpanyanın diğer efrâdı tarafından elden ele isal edilerek nihayet mutalup olan mahalle aşırılmış bulur. Kaldırımcılık eden hırsızlar ekseriyetle küçük çocuklardan ibarettir. Bu nevi çaresizliği edenler on beş veya on sekiz yaşından büyük değildirler.⁴⁵

Kaldırımcılık yeni bir suç türü değildir. Yazılı kaynaklar bu suçun ülkemizde en az bir asırdan fazla tarihinin olduğunu göstermektedir. 1900'lü yılların başlarında, Dersaadet Polis Mektebi Terbiye-i Bedeniye ve Terbiye-i Meslekiye Muallimi kitabında İstanbul'da işlenen diğer yankesicilik türleri yanında kaldırımcılık suçundan da ilginç detaylarla bahsedilmektedir. İbrahim Feridun'un tırnakçılık tasvirinde öne çıkan detaylar bu suçun bugünkü karakteristikleri ile de ciddi benzerlik göstermesi açısından önemlidir. Yüz yıl önce kaldırımcılık yapanlar yerli hırsızlar değil "Cezayir Çingeneleri" ve "Hasköylü Museviler", yani yabancılardır. Suçun işlendiği memleketin diline hâkim olmama veya dili yeterli düzeyde bilmiyormuş gibi görünme gayreti vardır. O zamanki kaldırımcılık doğrudan çalma, cebir, zorlama gibi basit hırsızlık suçunun özellikleri yoktur. Bunun yerine meşru görünen bir iş ilişkisi, güven tesisi ve gönüllü bir para alışverişi vardır. Tırnakçılar o dönemde de para bozdurma veya alışveriş bahanesiyle kurbanları ile temasa geçmektedirler. Bu ilişki içerisinde bir tarafın özel yeteneği ile diğer tarafın aldatılması ve elle sayılan paranın bir kısmının özel bir yetenekle hissettirilmeden çalınması söz konusudur. Bugün, yüzyıl sonrasının İstanbul'unda halen aynı suç, neredeyse aynı şekilde işlenmekte ve aynı nitelikleri taşımaktadır.⁴⁶

Dolandırıcılık suçu ise, vukuât-ı zabita, kısım-ı adli veya suçlarla alakalı yazılmış makalelerde nadiren karşımıza çıkmaktadır. Suç istatistiklerinde ise bu suç, mala karşı

⁴⁵ Polis Mecmuası, 1 Mayıs 1336 (1920), S. 125, s.438.

⁴⁶ F. İbrahim, Polis Efendilere Mahsus Terbiye ve Malumat-ı Meslekiyye, s.209

işlenen suçlar arasında en yoğun bir şekilde işlenen suçlardan birisi olarak görünmektedir. I. Dünya Savaşı yıllarından sonra dolandırıcılığın artış göstermesi üzerine Filorinalı Nazım Bey, “*Dolandırıcılıktan Sakınınız*” başlıklı makalesini yayınlamıştır. Bu makalede dolandırıcılık suçu ile ilgili olarak aşağıdaki ifadeye yer verilmiştir:

*Harb-i Umumi'nin ahlak-ı amme üzerinde açtığı rahne-i sükût, dolandırıcılık gibi meş'ûm bir istidad ve menfur bir itiyad ile enzar-ı halkta nişanedar-ı istikrah olan eşhası, bu tarik-i merduda vası' mikyasta sürüklemekten hâlî kalmadı. Bir haldeki güne gün suret, renkarenk şeytanetlerle ika edildikte bulunan dolandırıcılığın, gün geçmiyor ki yeni ve acîb bir şekl-i hayretfezâsı ve vasıl-ı sem'-i ittilaamız olmasın... Zamanın bu zemin-i iğfalkaride ve lehferma şekillerle ihdas edegeldiği çehre-i vukuatı imkân-ı inkişaf vermemek ciheti, memurini zabıtanın ziyade efrad-ı ahalinin dûş-ı teyakkuz ve ihtimamına terettüp eden bir vazife-i mühimmedir.*⁴⁷

Bahse konu makalede, I. Dünya Savaşı'nın neticesinde toplumdaki ahlaki yozlaşmanın bir sonucu olarak, kötülüğe kabiliyeti olan bazı zararlı şahısların fırsattan istifade ederek geniş çaplı ve türlü türlü şekillerde dolandırıcılık faaliyetlerine giriştiklerini ifade etmektedir. Ona göre her gün farklı bir şekilde dolandırıcılık olaylarına rastlanılmakta, bu gibi suçların artmaması için polisten ziyade vatandaşlara görev düşmekte ve vatandaşlar bu hususta daha dikkatli olmalıdır. Bu makalede, bu olayla ilgili olarak Emniyet Müdürlüğü tarafından gazetelere ilanların verildiği de anlatılmaktadır.⁴⁸

Mecmuada mantarcı denilen farklı bir suç türünden de bahsedilmiştir. Mantarcı diye bilinen dolandırıcılar iki, üç kişi birlikte dolaşırlardı. Bunlar sefaretlerin önlerinde pasaport çıkartmak için gelen ya da bilet almak üzere istasyonlarda, acente önlerinde toplanan ve vapura binen yolcular arasında faaliyet gösterirler ya da o günkü deyişle “*mantar yuttururlardı*”. Dolandıracakları adamla kısa sürede ahbap kesilirler ve içlerinden biri adamcağızı bulunduğu mevkiden bir parça uzaklaştırırdı. O sırada önceden hazırlanmış, içinde kalp altın paralar bulunan para çantası sezdirilmeden yere bırakılırdı. Dolandırıcı çantayı hemen kapar ve yanındaki gafil adama gösterirdi. Ve güya parayı paylaşmak maksadıyla adamı تنها bir yere götürürdü. Çantadan çıkarılıp tam paralar paylaşılacağı sırada mantarcının arkadan gizlice gelen arkadaşı telaş ve hiddetle onların üzerine atılır: “*Paramı çaldınız üzerinizi arayacağım*” derdi. Tuzağa

⁴⁷ **Polis Mecmuası**, 1 Ocak 1337 (1921), S.134, s. 554.

⁴⁸ **Polis Mecmuası**, 1 Mart 1336 (1920), S. 123, s. 321.

düşen saf adam gerçeği bilmediği için önce kendisinin aranmasına razı olurdu. Para çantasını da çıkarır gösterirdi. Parası kayıp pozlarına yatan adam ustalıklı elindeki kalp paraları çantaya bırakır oradaki sağlam paraları çalardı. Bu arada yanlışlıkla üzerini aradığından dolayı adamdan af dilerdi. İşte bu sırada birinci mantarcı ikinciyeye “*ben senin paranı çarpanı biliyorum; gel sana göstereyim*” diyerek safdilden beş on dakika müsaade isterdi. Tabi ki bir daha dönmezdi. Bir tür mantarcı olan tırnakçılar, genellikle iki yılda bir İstanbul’a gelen Cezayir Çingenerleriyle Hasköylü beş-on Musevi’den oluşan bir kumpanyaydı. Bunlar para bozdurmak ya da bir şey almak bahanesiyle sarrafa ya da dükkâna girerler, parayı verip üst tarafını alacakları zaman verilen parayı beğenmezlerdi. Aynı zamanda Osmanlıca bilmiyormuş pozuna yatarak, ellerini sarrafın ya da dükkâncının çekmecesine ya da para kutusuna sokarlar ve istedikleri parayı gösterme ayağına yatarlardı. İşe o anda son derece maharetle parmaklarının arasına çalacakları parayı sıkıştırırlar ve pazarlıkta uyuşamayarak çıkar giderlerdi. Bazen de parayı sayarken hissettirmeden birkaçını çalarak biçare sarrafa yahut dükkâncıya verdiği parayı tekrar verirlerdi.⁴⁹

6- Otomobil Kazaları

Osmanlı toplumunun motorlu araçlarla tanışması ancak XX. yüzyıl başlarında olmuştur. Bu araçlar ilk başlarda kazalardan korunmak adına yasaklanmışsa da zamanla ülkede yaygınlaşmış ve hayatın bir parçası haline almıştır. Böylece ulaşım sektöründe yeni bir dönem başlarken bir taraftan da trafik kazalarıyla yüz yüze gelinmiştir. Osmanlı Devleti’nde trafiğin düzenlenmesi esas olarak belediyenin görevlerinden olup denetleme konusunda polise de görev verilmektedir. İdarenin bu konudaki görev ve yetkilerini havi 6 Ocak 1913 tarihli *Vezaif-i Zabıta-i Belediyeyi Mebni Talimat* isminde bir metin yayınlanmıştır.⁵⁰ Söz konusu talimat incelendiğinde sadece motorlu araçlarla değil at vb. hayvanlarla çekilen arabalarla da ilgili ayrıntılı düzenlemeler olduğu görülmektedir.⁵¹ Talimat hükümlerine göre; at, beygir, öküz ve manda ile çekilen araba sürücüleri 20 yaşından aşağı olmayacak, ehliyete sahip olacaklar, belediye tarafından belirlenen yeknesak elbise giyecekler ve yine belediye tarafından verilen rozeti yanlarında bulunduracaklar, arabalara hayvan sayısı ve cinsine göre belirlenen miktardan fazla yük atılmayacak, sarhoş olarak araba kullanılmayacaktır. Araba,

⁴⁹ *Polis Mecmuası*, 1 Mart 1337 (1921), S. 136, s. 613.

⁵⁰ *Polis Mecmuası*, 1 Ocak 1339 (1923), S. 157, Sayfa 911-912.

⁵¹ *Polis Mecmuası*, 1 Eylül 1338(1922), S. 153, Sayfa 848.

otomobil ve bisiklet sürücüleri polise itaat edecekler, dinlemeyenlerin araçları trafikten men edilecektir. Ayrıca talimat, arabacı ve otomobil sürücülerini yolcu, ahali ve birbirlerine nezaketle davranmaya mecbur tutmaktadır.⁵²

Talimatname, otomobillerin iyi bir fren sistemine, ruhsata, sürücünün ehliyetine, en az 50 metreden duyulabilecek bir kornaya, ön ve arkada plakaya sahip bulunmasını, şehir dâhilinde göz kamaştırıcı ışıklar kazalara sebep olacaklarından büyük fenerlerin (far) kullanılmamasını, tekerleklerinin lastik olmasını gerekli görürken ses, duman ve pis kokuyla çevreyi rahatsız etmesini yasaklamaktadır.⁵³ Trafikte daima yolun sağı kullanılacak, otomobiller şehir içinde saatte 10, şehir dışında ise 30 km'yi geçmeyeceklerdir. Talimata aykırı hareket edenler birincisinde ihtar, ikincisinde ise geçici olarak işten men edilecektir.⁵⁴

Bizde otomobillerin ve sahip ve şoförlerinin tabi olacağı ahkâm henüz layıkıyla tespit olunmamıştır. İtilaf zabıtasının ittihaz ve neşir ettiği bazı muvakkat esâsât gayri kâfi olduğu gibi mevrada tatbîk edilememekte olduğundan halkımızın bu yüzden maruz kaldığı kaza ve tehlikeler Avrupa'daki emsaline nazaran pek çoktur. Ahiren hukûkî sanisan ve bilhassa Tan Gazetesi, Paris'te otomobil kazalarının neşirini ve kazazedelerin kâfi teminat-ı hukûkiye ve kânûniyeden mahrumiyetini nazar-ı dikkate alarak şikâyet etmiş ve hükümet ve meclis nezdinde teşebbüsatta bulunmuştur. Tan Gazetesinin 24 Kânûn-ı Evvel sene 1922 tarihli nüshasında görülen izahat-ı atıye bilhassa nazar-ı dikkati celbidir.

Otomobiller tarafından ifâ olunan ve mütemadiyen tezayüt eden kazaların miktarı Nâfi'a ve Dâhiliye Nezaretlerini Sokak zabıtasına ait ahkâm-ı kânûniye Code De La Route tadile sevk etmiştir. Malumdur ki mahir bir irade mucibince otomobil işletmek ruhsatnamesi almak için şoförün lâ-akâll on sekiz yaşında olması şarttır. Bundan maada taşıyabileceği sikletin miktarına dair hususi bir ruhsatname istihsâl etmek lazımdır.

Tıp Akademisi azasından Profesör Fressinger bu babda birçok memleketlerce kabul edilmiş olan ıslahatın icrâsını teklif etmiştir. Şoförün muayene-i tabiyesi keyfiyeti bu kabildendir. Bugün şoförler meyanında sağırlar, bir ayaktan mahrum olanlar vardır.

Bir taraftan kazaların diğer taraftan otomobillerin ve şoförlerinin çoğalması vaz'-ı kânûnu bu tehlikeye karşı tedabir ittihazına sevk eder.

⁵² Polis Mecmuası, 1 Şubat 1339 (1923) S. 158, Sayfa 927.

⁵³ DH. EUM. SSM., 56/55, 22.04.1336.

⁵⁴ Polis Mecmuası, 1 Eylül 1338(1922), S.153, Sayfa 847.

Birçok otomobil sahipleri ve müstecirleri sebep verecekleri kazalara karşı teminat vermedikleri gibi bunun için kâfi sermayeye de mâlik değillerdir. Kazaya maruz kalanlar mahkûmlar da zarar ve ziyanlarına dair hükûm-i istihsâl etseler bile istifaya muvaffak olamamaktadırlar.

Tabip-i adli Socquet'nin teklifi üzerine "Kânûnun tatbikâta göre islahı için müteşekkil kânûn-ı adliye komitesi" Mösyö Lafarge'yi bu hususta teşebbüsât icrâsına memur etmiş ve meclis-i mebûsân kânûn-ı mülkiyeye ve cezaiye tetkikat-ı mukteziyeye ibtidar eylemiştir.

En iyi tedbir otomobil işlemeye başlamadan evvel sahiplerini teminat-ı iranesine mecbur etmektir. Deniyor ki teminat-ı mecburiye usûlü hürriyet esâsâtına muhaliftir. Buna cevaben deriz ki şimendiferlerde tramvaylarda, fabrikalarda emniyet ve sıhhat-i umûmiyeye müteallik esvaptan dolayı birçok ahkâm-ı kânûniye ve nizâmiye vaz' edilmiştir. Teminat yerine depozito almak usûlünün ikamesi de kabildir. Şoför kumpanyalarından da aynı sûretle teminat alınmamakta mıdır?⁵⁵

Otomobil her ne kadar yavaş yaygınlaşsa da ülkeye girmeye başlamasıyla trafik kazaları da kendini göstermeye başlamıştır. Esasen otomobilden önce de at arabaları, tramvay ve bisiklet kazaları devam edip gelmekte ise de otomobille beraber daha sık görülmeye ve daha ağır sonuçlar doğurmaya başlamıştır. Kaza sebepleri incelendiğinde, günümüzden farklı olmayacak şekilde araç, yol ve insan faktörleri öne çıkmaktadır. Kazaların önlenmesi konusunda oldukça duyarlı olan idare bu sebepleri tespit ettikten sonra gerekli tedbirleri almaya başlamıştır.

⁵⁵ **Polis Mecmuası**, 1 Ocak 1339 (1923), S. 157, s. 911-912.

SONUÇ

Bu çalışmada, polis teşkilatının yayın organları olan Polis gazetesi ve Polis Mecmuası'nın Osmanlıca nüshaları incelenmiş, suç ve ceza ile alakalı makale, tutanak, olay raporu, istatistik vb. içeriği incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmamızda Polis Mecmuası 1919-1923 yılları arası yayınlanan sayılarına göre İstanbul'da işlenen suç çeşitleri üzerinde durulmuştur. Dönemin kendine özgü koşulları gereği İstanbul'da ekonomik hayat çökme noktasına gelmiş, fiyatlar yükselmiş, iâşe temini zorlaşmıştır. Aynı dönemde İstanbul'da görece büyük bir nüfus hareketliliği yaşanmıştır. Bolşevik Devrimi'nden kaçan Ruslar, Anadolu'dan gelen yerli nüfus ekonomik ve sosyal sorunları daha da arttırmış, işsizliği körüklemiştir. Çalışmamızda temel kaynak olarak kullandığımız Polis Mecmuası verilerine dayanarak ulaştığımız sonuçlara göre Osmanlı'da suç oranı payitahtın kültür normları, yaşam tarzı Batı'ya yaklaştığı oranda artış göstermişti. Özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısında İstanbul yabancı suçlular için cazip bir hedef kitlesi oluşturmuştu. Dış ticaretin gelişmesi, ekonominin parasallaşması kentte, görünür nitelikte, ortalıkta varlıklı bir kesimin oluşmasına neden olmuştu. Servet artık dışa vurmuş, çekicilik kazanmıştı. Gösteriş alenileşmiş, insanlar özenti tutkusuna ram olmuşlardı. Suç kesiminin bu evrede hedef belirlemeleri daha da kolaylaşmış ve kolluk kuvvetleri yeni suç türleriyle karşı karşıya kalmıştır.

Çalışmamızda temel kaynak olarak kullandığımız Polis Mecmuası verilerine dayanarak ulaştığımız sonuçlara göre İstanbul'da I. Dünya Savaşı'nın son iki yılından itibaren genel suç miktarında artış görülmüştür. Bu artış 1919 yılından itibaren daha hızlı bir şekilde yükselerek İstanbul için olağanüstü sayılması gereken bir seviyeye oturmuştur. Bu seviye dört yıl boyunca aşağı yukarı korunmuş, 1923 yılından itibaren ise düşüşe geçmiştir.

I. Dünya Savaşı'nın ilk iki yılı haricinde İstanbul'da suç oranları görece yüksektir. Savaşın uzaması, Osmanlı Devleti'nin zaten yetersiz olan mali kaynaklarının tükenmesi, tüm ülkede olduğu gibi İstanbul'da da ciddi ekonomik krizlerin yaşanmasına neden olmuştur. Bu sıkıntılar sonucu artan yoksulluk ve kentin sosyal yapısında meydana gelen iç ve dış kaynaklı etkiler suç oranlarını arttırmıştır. Savaşın bitimiyle cephede zor yıllar geçirmiş askerler kente dönmüş fakat bozuk ekonomik yapı terhis olmuş askerlerin beklentilerini karşılayacak durumda değildi. Mütareke yıllarında İstanbul'un karmaşık yapısına bir de işgal güçleri ve onlardan güç alan bazı yerel unsurlar eklenmiştir. Tüm bunlar İstanbul'da asayışı bozan unsurlar olarak kabul edilebilir. Mütareke yıllarında soygun, hırsızlık, yankesicilik, yol kesme, gasp gibi

suçlar diğer suçlara nazaran daha fazla artmıştır. Bu tür suçların artmasında otorite boşluğu ve hukuk sistemine güvensizlik etkili olmalıdır. Zira bu süreçte İstanbul Polis Müdürlüğü gerek kadro gerekse nüfuz olarak güç kaybetmiş, suçla mücadelede yetersiz kalmıştır. İstanbul'da işgalin sona erdiği 1922 yılından itibaren suç oranlarında belirli oranda bir artış görülmektedir. Özellikle 1919-1923 yıllarında görülen bu artış kurumsallaşmaya başlayan yeni Cumhuriyet'in sancıları olarak düşünülebilir. İstanbul'da savaş yıllarının, Mütareke döneminin ve Mütareke sonrası yılların farklı karakterleri olmasına karşın suç olgusu ile ilgili ortak noktalar ekonomik sorunlar ve yönetim boşluğu gibi görünmektedir.

KAYNAKÇA

1- Arşiv

Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Seyrüsefer Kalemi (DH. EUM. SSM)
56/55, 22.04.1336.

Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Asayiş Kalemi (DH.EUM.AYŞ)
55/91, 29.12.1339.

Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Tahrirat Kalemi Evrakı (DH.EUM.THR)
4/64, 07.09.1327

Emniyet Genel Müdürlüğü, İç Hizmet Bülteni, S. 1, Ankara, 1975

Emniyet Genel Müdürlüğü, İç Hizmet Bülteni, Ankara, 1977

Emniyet Genel Müdürlüğü, İç Hizmet Bülteni, S. 18, Ankara, 1982.

Emniyet Genel Müdürlüğü, İç Hizmet Bülteni, S. 23, Ankara, 1984

2- Gazete ve Dergiler

Polis Mecmuası, 1 Temmuz 1329 (1913), S.1.

Polis Mecmuası, 1 Ocak 1335, (1919), S. 109.

Polis Mecmuası, 1 Mart 1336 (1920), S. 123.

Polis Mecmuası, 1 Nisan 1336 (1920), S. 124.

Polis Mecmuası, 1 Mayıs 1336 (1920), S. 125.

Polis Mecmuası, 1 Şubat 1337 (1921), S. 134.

Polis Mecmuası, 1 Mart 1337 (1921) , S. 136.

Polis Mecmuası, 1 Eylül 1338(1922), S. 153.

Polis Mecmuası, 1 Ocak 1339 (1923), S. 157.

Polis Mecmuası, 1 Şubat 1339 (1923), S. 158.

3- Kitaplar

ALYOT, Halim, **Türkiye’de Zabıta**, İçişleri Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1947.

ARSLAN, Ali - BOZKURT, Abdurrahman - GÜLLÜ, Ramazan Erhan, **Milli Mücadelede Polisler**, Paraf Yayınları, İstanbul, 2011.

ERGUT, Ferdan, **Modern Devlet ve Polis, Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Toplumsal Denetimin Diyalektiği**, İletişim Yay., İstanbul, 2015.

FERİDUN, İbrahim, **Polis Efendilere Mahsus Terbiye ve Malumat-ı Meslekiyye, Matbaa-i Hayriye**, İstanbul, 1326.

OKÇABOL, Derviş, **Türk Zabıta Tarihi ve Teşkilât Tarihçesi**, Polis Enstitüsü Neşriyatı, Ankara, 1940.

4- Makaleler

ARI Bülent- ERDOĞDU Teyfur, “Anadolu’da Asayiş’in Tarihi”, **İstanbul: Tarihte Türk Polis Teşkilâtı Sempozyumu**, Bildiriler Kitabı, İstanbul, 2013.

DİKİCİ, Ali, “Milli Mücadele Döneminde İç Güvenlik ve Türk Polisi”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C. XXIII, S. 67-68-69, Kasım, 2008, s.339-382.

FINDIKLI Remzi, "Osmanlı Devletinde Güvenlik ve Polis", **Yeni Türkiye Yayınları**, Ankara, 1999, s.295-300.

ILIKAN Faruk, “II. Meşrutiyet’de Serseri ve Mazanne-i Sû’ Eşhâs Hakkında Nizâmname”, **Tarih ve Toplum**, S.18, Ankara, 1992, s.49-56.

KILIÇ, Orhan, “XVI. Yüzyılın İkinci Yarısında Osmanlı Devleti’nde Kalpazanlık Faaliyetleri Osmanlı”, **Osmanlı 3**, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s.180-187.

ÖZBEK Nadir, “II. Meşrutiyet İstanbul’unda Dilenciler ve Serseriler”, **Toplumsal Tarih Dergisi**, S. 64, İstanbul,1999, s.34-43.

TOPRAK, Zafer, “Osmanlı’nın Son Döneminde İstanbul Sokaklarında Marjinaller: Hırsızlar, Dolandırıcılar, Yankesiciler”, **İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi**, No: 38, 2008, s.275-279.